

Bebos Epštein autobiografija – 1933-1934

Beba Epštein savo autobiografiją parašė 1933-34 mokslo metais, lankydamą pradinės Sofijos Gurevič mokyklos Vilniuje (Lenkija) klases. Jai tada buvo 11 ar 12 metų.

Nebeturėjau, ką ten veikti, norėjau jau pradėti lankyti mokyklą.

PIRMOJI MOKYKLOS DIENA

Mokyklą pradėjau lankyti šešerių.

Vieną rytą mama man pasakė, kad eina manęs užrašyti į S. M. Gurevič mokyklą. Žinoma, prisijungiau prie jos. Mokykla buvo Makovoje (Aguonų) gatvėje. Ant mokyklos laiptų mus maloniai pasveikino neaukšto ūgio moteris baltais plaukais ir mėlynomis akimis. Mane užrašė, liepė ateiti kitą dieną, ir mes patraukėme namo.

Kitą dieną pradėjau lankyti pirmą klasę. Mūsų mokytoja buvo p. Šabad. Ji buvo labai šilta ir žavi moteris. Su ja buvo lengva gerai mokytis. Visi mylėjome mokytoją Šabad.

Penktadieniais p. Šabad mums dienos pabaigoje skaitydavo pasaką. Taip pat dažnai eidavome pasivaikščioti.

Antroje klasėje prie mūsų programos prisidėjo lenkų kalba. Mūsų mokytoja tebebuvo p. Šabad, bet lenkų kalbą dėstė nauja mokytoja vardu Cešalam. Aš vis dar gerai mokiausi. Pirmadienių rytais eidavome į dviejų valandų ekskursijas Zakrente. Vakaraš dažnai vykdavo renginiai, kuriuose aš aktyviai dalyvaudavau.

Vėliau, perėjusi į trečią klasę, sutikau daug naujų mokinių. Mokytojos liko tos pačios, bet atsirado du nauji dalykai: gamtos mokslai ir geografija. Aš pradėjau daug skaityti.

Buvau linkusi sirgti ir dėl daugybės ligų praleidau nemažai mokslų. Tą vasarą neleidau atostogų užmiestyje, bet buvau CEK stovykloje Naujoje Vilnioje. Ten buvo labai smagu. Mes maudėmės, deginomės, ėjome pasivaikščioti ir dainavome. Mane lankė kiekvieną savaitę.

Kai tik grįžau iš stovyklos, vėl prasidėjo mokslai, ir aš šviežia galva įžengiau į ketvirtąją klasę. Tačiau tais metais p. Šabad nebegalėjo mūsų mokytis dėl asmeninių priežasčių. Tai mus labai nuliūdino, bet p. Šabad mūsų nepamiršo ir dažnai aplankydavo mokykloje. Mes gavome naują mokytoją, p. Rabinovičių. Pradžioje jis buvo labai malonus ir iškart organizavo renginį, kuriame mes vaidinome Pereco „Šulamitą“. Bet laikui bėgant p. Rabinovičius darėsi vis griežtesnis.

Po p. Rabinovičiaus mes patyrėme dar vieną sukrėtimą: nuostabioji mūsų direktorė Sofija Markovna Gurevič turėjo mus palikti visiems laikams ir išvažiuoti į Sovietų Sąjungą. Tėveliai ir bičiuliai surengė jos garbei ypatingą vakarą — banketą.

Tais metais aš sunkiai sirgau įvairiomis ligomis: gripu, bronchitu, angina, kiaulyte. Be to, mane visą laiką kamavo nosies ir gerklės negalios, nuolat turėjau eiti pas gydytojus. Taip pat buvau trumparegė ir lankiausi universiteto klinikose pas daktarus ir profesorius, tikėdamasi, kad jie mane išgydys. Ligos kenkė mokslams, nes aš praleidau daug pamokų. Buvo nuspręsta nepervesti manęs į penktąją klasę, nes buvau šitiek praleidusi ir dar maža.

Tą vasarą aš vėl nuvykau į vasaros stovyklą Borove. Ten buvau mėnesį ir praktiškai pasveikau. Antrieji metai ketvirtoje klasėje nebuvo labai įdomūs, nes jau buvau visa tai išmokusi metais anksčiau. Mokiausi gerai. Tais metais daug skaičiau. Bet tais metais [sakinyš nutrauktas]

MANO TĖVAI

Mano tėvo tėvai

Mano senelis Davidas Epšteinas gimė Smurgainyse 1854 m. Jis mirė 81-erių 1934 m., lapkričio 7 d. Jis buvo labai religingas vyras. Jis buvo toks *frum* (religingas, dievobaimingas), kad net miegojo su skrybėle. 50 metų dirbo laivybos tarnautoju. Maža to, 30 metų buvo Zavlso sinagogos *gabajus* (vadovas) ir 50 metų — „Folkskloizo“ (liaudies sinagogos) *gabajus*. Jis buvo tylus žmogus, nedaug kalbėjo ir niekada nesijuokė — žmogus be šypsenos, *mrukas* (niūrus). Pernai, kai visi sėdėjome prie stalo ir valgėme, mano mažasis broliukas paklausė mamos: „Mama, ar *zeide* moka juoktis?“ Vieną kartą pas mus apsilankęs pusbrolio draugas paklausė mano sesės ar *zeide* nebylys. Visa tai todėl, kad niekas negirdėjo iš jo nė žodžio. Tačiau jo reputacija tarp religingų žydų buvo gera. Jie jį vadino „mažuoju karaliumi Dovydu“.

Jis buvo maždaug mano ūgio, mėlynakis ir žilabarzdis. Būdamas itin išmintingas, ištisas dienas leido maldos namuose. Turėjo ir puikų išsilavinimą — mokėjo hebrajų, jidiš, rusų, vokiečių ir lenkų kalbas. Niekada nepiktžodžiavo. Kai kas liežuvaudavo, jis sakydavo: „Neplepėk, kalbėk geriau apie save, turėsi daugiau ką pasakyti“.

MANO SENELĖ

Mano senelė Chajė Kroinė Epštein (merg. Baver) buvo iš Vilniaus. Ji gyveno Daiče (Vokiečių) gatvėje, gimė 1859 m., o mirė 1932 m., būdama 74-ių.

Ji buvo *frum*, bet ne tokia *frum* kaip *zeide*. Nebuvo ir labai maloni, visą gyvenimą dirbo pardavėja. Ji irgi buvo išsilavinusi. Pažinojo beveik visus mieste. Buvo labai aukšta, liesa ir stipri, 35 metus nesirgo — iki paskutinių trijų gyvenimo metų. Nukritusi virtuvėje susilaužė pėdą, atsigulė į lovą ir tris metus nebeatsikėlė. Jai pagydyti daryta viskas, kas įmanoma, bet tai nepadėjo. Po daugybės kančių ji mirė.

MANO MAMOS TĖVAI

Mano senelė

Mano senelė Chanė Senicki (merg. Adelson) gimė 1874 m. lietuviškame Butrimonių miestelyje. Aštuoniolikos Vilniuje ištekėjo už Abos Senickio. Jiedu gyveno Zavalnoje (Pilies) g. 66 ir laikė prieskonių parduotuvę. Pardavėja ten buvo pati senelė. Jiedu turėjo keturis vaikus, du berniukus ir dvi mergaites. Senelė nebuvo itin turtinga, bet turėjo pakankamai ir buvo *baleboste*, puiki namų šeimininkė. Ji buvo energinga ir išmani, daug skaitė ir nuostabiai pasakojo. Dar gerai siuvo ir mezgė. Vėliau jie persikraustė į Zavalną g. 38.

Karo metu jiems buvo labai sunku, nes niekas nieko neuždirbo. Buvo dienų, kai gatvėse vyko mūšiai. Išėiti ar net žiūrėti pro langą buvo draudžiama. Namuose ne visada buvo maisto, perspektyvos buvo nykios. Karo metu pasklido daug ligų. Tada mano tėtis susirgo šiltine.

Mano močiutė buvo neaukšta ir kresna, turėjo sidabro spalvos plaukus ir žydras akis. Ji buvo silpnos širdies, labai trapi.

MANO SENELIS

Mano senelis Aba Senickis gimė 1866 m. Naugarduke. Jis vedė 26-įj. Dirbo samdytu darbuotoju ir visą gyvenimą buvo itin *frum* ir nesveikas — visada uždusęs. Jis buvo labai protingas ir viską žinojo apie kantorinę muziką. Kai mieste atsirasdavo kantorius, visada būdavo klausiami senelio nuomonės. Jis buvo Rusijoje ir Latvijoje. Visada norėjo, kad vaikai būtų lavinami, duodavo jiems pinigų knygoms ir rašymo lentelėms. *Zeide* visada eidavo su mama pirkti dailės ir rankdarbių reikmenų. Kai artėdavo nauji mokslo metai ir mokyklos atsiųsdavo reikalingų knygų sąrašus, jis susirinkdavo rublius ir keliaudavo pas Ickovičių pirkti visiems vaikams reikalingus vadovėlius.

Zeide labai palaikė vaikų mokslus, bet ne tuomet, kai jie sirgo, o tik kai buvo sveiki ir stiprūs. Kai man teko antrą kartą eiti į ketvirtą klasę, nes dėl ligų aš praleidau daug mokslų, mama nuėjo su juo pasitarti, ką daryti. Jis pasakė: „Klausyk, Malke (tai mano mamos vardas)! Leisk jai pakartoti metus, nieko baisaus, na ir kas, jei ji taps *rebecen* (rabino žmona) metais vėliau!“ Tai išgirdusi mama mane paliko antriems metams.

Mano *zeide* yra lieknas vidutinio ūgio vyras su juodomis akimis, reta juoda barzdele ir juodais plaukais su pilkais intarpais. Kai jis ateina iš gatvės, jis kalba užsikirtinėdamas ir būna uždusęs. Seniau aš jo bijojau.

MANO TĖVAI

Mano tėvas

Mano tėvas, Šimonas Epšteinas, gimė Vilniuje 1889 m. Dabar jam 45. Būdamas 32-įj jis vedė Malkę Senicki. Kaip visi to meto berniukai, tėtis lankė *chederį*. Paaugusį jį leido į *Komerčeskoje učilišče* internatą. Vėliau jis pradėjo padėti *zeidei* laivyboje. 21-įj išėjo į karinę tarnybą Turkestane, vėliau Taškente. Ten tarnavo tris metus ir aštuonis mėnesius. Be karininkų, generolų ir kitų aukšto rango kariškių Turkestane tarnavo tik valstiečiai, tad tėtė jų tarpe buvo labiausiai išsilavinęs. Todėl jis tapo jų administratoriumi. Tėtė visiškai

nenorėjo eiti su jais į pratybas, tad jis išgalvodavo dingstis, pavyzdžiui, poreikį važiuoti į kitą miestą kariniais reikalais. Nebuvo ką kitą nusiųsti, tad važiuodavo tėtė. Jis užvilkindavo kelionę, grįždavo tik tuomet, kai visi būdavo išvykę į pratybas, ir tiesiog pasilikdavo mieste. Taip jis vengė pratybų ir niekada nebuvo už tai nubaustas.

Atitarnavęs jis nuvyko į Vilnių. Čia išbuvo tik kelis mėnesius, kol jį pašaukė tarnauti pasauliniame kare. Ten jis praleido keturis metus Rumunijos ir Rusijos frontuose. Kelis mėnesius fronte dirbo kepėju. Tai buvo geras darbas. Taip pat tėtė kovėsi prieš austrus Austrijos fronte. Dar prieš bulgarus ir vokiečius Rumunijos fronte. Keliuose Rusijos frontuose kovojo su vokiečiais. Jis kaip įmanydamas stengėsi nepatekti į nelaisvę, nes vokiečiai belaisvius kankindavo. Jis dalyvavo milžiniškuose mūšiuose, kur žuvo dešimtys tūkstančių ir iki pamatų sudegė miestai ir miesteliai. Rusijos kariuomenė visą laiką traukėsi, nes puikiai organizuoti ir gerai apsiginklavę vokiečiai ją sugebėjo atstumti.

Tėtės padalinį siuntinėjo iš vieno fronto į kitą. Paskutinė tarnybos dalis buvo Rumunijoje, kur pasibaigė karas.

Po karo tėtis iš Rumunijos metams nuvažiavo į Odesą. Iš Odesos trumpam nuvyko į Poltavą. Tada į Minską, o iš Minsko grįžo į Vilnių. Kai jis grįžo, ten buvo vokiečiai, vėliau — lenkai. Jis dirbo kooperatyve, kartais keitė darbą. Mama pagimdė kelis vaikus, kurie išgyveno.

MANO MOTINA

Mano motina Malkė Epštein (merg. Senicki) gimė Vilniuje 1894 m. Sulaukusią aštuonerių, ją išleido į Funko progimnaziją. Mama buvo labai gabi — puikiai mokėsi ir kūrė dailius rankdarbius. Ji mokėsi hebrajų kalbos, pamokos vadinosi „jehudija“, jas vedė direktorius Notiksas Foteris. Mama mokėjo hebrajų kalbą ir skaitė knygas bei žurnalus.

Šešiolikos mama pradėjo užsidirbti, tapusi vienos parduotuvės buhalterė. Kurį laiką ten padirbėjusi, perėjo į malūną, kur dirbo iki pagimdė 2 vaikus. Ji ištekėjo 27-ių, 1921 m.

KARO METAI

Karo metu mama daug kentėjo. Ji vienintelė šeimoje galėjo uždirbti pinigų. Juos kamavo badas, nes vokiečių suteiktas maistas buvo nevalgomas. Dažnai buvo namų kratos, kelioms dienoms suimdavo jos brolius ir tėvą.

Vėliau padėtis namuose truputį pagerėjo, nes mamos jaunesnysis brolis pagaliau pradėjo gauti darbų.

Buvo dienų, kai gatvėse vyko mūšiai. Dėl kovos buvo draudžiama išeiti į gatvę ir net žiūrėti pro langą. Negalima buvo degti ugnies patalpose, reikėjo užtamsinti langus. Maisto buvo mažai, padėtis buvo gana bloga. Vokiečiai gyventojams dalino tą patį cukrų, kurį valgė jų arkliai. Maža to, kiekvienai namai turėjo priimti kareivius.

POKARIO METAI

Po karo mama grįžo į malūną dirbti buhalterė. 1921 m. ištekėjo ir toliau dirbo, kol gimė du vaikai. Ji visada svajoto išvažiuoti į Rusiją, bet iš to nieko neišėjo. Ji liko Vilniuje ir pagimdė 4 vaikus, iš kurių 2 lanko Sofijos Gurevič liaudies mokyklą: viena penktokė, Beba Epstein, kita trečiokė, Esė Epstein.

MANO BROLIAI IR SESUO

Turiu sesę ir du brolius. Sesė vardu Esė. Jai 9 su puse, ji gimė 1924 m. Mano pirmam broliui Motei 5 su puse, jis gimė 1929 m., o trečiajam broliui Chaimui pusantrų metų, jis gimė 1933 m.

MANO SESĖ ESĖ

Mano sesė Esė labai aukšta. Jos oda blyški, akys rudos, o plaukai juodi. Ji labai graži, geraširdė, bet šiek tiek nervinga. Ji labai silpna. Nebūna metų, kad nesusirgtų. Mokykloje jai sekasi labai gerai ir patinka siūti. Ji groja fortepijonu ir yra gabi šokėja. Kai mes žaidžiame šaškėmis, ji kartais bando sukčiauti, bet galų gale pralaimi. Ji labai linksma, gerai mokosi, geba pamėgdžioti visus garsiausius aktorius. Šiuo metu ji trečiokė.

MANO BROLIS MOTĖ

Mano brolis Motė — linksmas berniukas. Arkliai yra jo dievaičiai, jis gali visą dieną praleisti žaisdamas arkliukais. Mes jį vadiname „arklio siela“. Jis gražiai elgiasi tik su tuo, kuo nori. Su manimi, pavyzdžiui, nuolat mušasi, plaka mane gluosnių šakelėmis. Tą patį daro ir mano jaunesnei sesei. Jis yra didelis *našeris* (smalžius). Myli arklius, kates, šunis ir vištas. Motkė labai nori eiti į mokyklą, bet yra dar per mažas.

MANO BROLIS CHAIMĖLIS

Mano brolis Chaimėlis yra labai mielas. Jis primena mažą mergaitę, nes jį rengia suknelėmis. Jis rubuilis, bet jau labai gerai vaikšto. Pakankamai aukštas, turi plačią nosį, žydras akis, šviesius plaukučius ir mielą burnytę. Kalbėti dar nelabai moka. Vieninteliai jo žodžiai: mama, papa, tata, lialia, baba, etka. Aš jį labai myliu.

AŠ PATI

Aš gimiau Vilniuje 1922 m. liepos 19 d.

Nuo pat pradžių buvau labai silpnas vaikas, visai nestora. Atėjus laikui mane maitinti, tėtė atsisėdavo iš vienos pusės, o mama iš kitos. Jie man pasakodavo pasakas, o aš klausydama išsižiodavau, tad jie galėdavo įdėti maistą man į burną.

Vienas dalykas tikras — aš buvau nenaudėlė. Viską laužiau ir gadinau. Dvejų metų užlipau ant indaujos, kur buvo staltiesė su daugybe sukrautų indų. Aš ją griebiau, visi indai sukrito ant grindų ir sudužo. Aš pradėjau verkti, nes maniau, kad mane aprėks. Bet visi juokėsi, kol pagaliau nusijuokiau ir aš.

Aš labai mėgau plėšyti sąsiuvinius. Kartą, kai mano pusseserei buvo 13, ji atliko geografijos užduotį. Jos mokytoja, p. Freidkes, įvertino ją geriausiai klasėje ir paprašė tvarkingai perrašyti namuose. Pusseserė parnešė užduotį namo, gražiai perrašė ir išėjo pas draugę. Vakare parėjusi, ji rado į skutus suplėšytą sąsiuvinį ir pradėjo ant manęs šaukti, bet aš nesupratau. Kitą dieną jai įdavė laišką mokytojai Freidkes, kuriame paaiškino, kad ji nekalta.

Nekantriai laukdavau vasaros, kai važiuodavome už miesto. Važiuoti traukiniu buvo labai smagu. *Dačioje* (vasarnamyje) aš laisvai laksčiau keliais, kartą manęs vos nesuvažinėjo. Visada stovėdavau prie kiemo vartelių, ir kai pro šalį eidavo valstietė, šaukdavau: „co pani ma do sprzedania“, ar turite ką parduoti?

Mėgau maudytis, bet pas mus Kenoje upė buvo toli, todėl eidavau retai. Kai buvau dar labai maža, *zeide* mane įtikino, kad reikia būti labai *frum*, kitaip Dievas geležine lazda tave nubloks į pragarą, todėl aš buvau labai *frum* — dariau *bentsn licht* (laiminau žvakes) ir sakiau *broches* (maldas). Jei nusidėdavau, stengdavausi tai paslėpti, kad Dievas nesužinotų. Maža būdama, labai mėgau, kai man skaitė, ir pati greitai išmokau skaityti ir rašyti jidiš kalba. Penkerių nuėjau į Ševelovičiaus darželį. Ten susipažinau su Ševa. Darželyje man labai patiko. Buvau vyresnėje grupėje, mokiausi skaičiuoti, dainuoti, šokti ir jidiš kalbos. Vaidinau svarbius vaidmenis gausiuose mūsų spektakliuose. Kadangi buvau linkusi sirgti, mama auklėtojai duodavo žuvų taukų, kad aš juos gerčiau.

PIRMAS KARTAS, KAI PATEKAU Į KINĄ

Pirmą kartą gyvenime nuėjau į kiną, kai man buvo 4 su puse. Žiūrėjome „Dėdės Tomo trobelę“. Man nebuvo sunku suprasti filmą, bet prireikė kelių paaiškinimų. Nuo tada aš dažnai lankausi kine.

Vieną kartą sėdėdamos prie lango *bobe* ir aš pamatėme mūsų gatve einančią laidotuvių procesiją. Aš paklausiau: „*Bobe*, kai tu mirsi, ar pasiimsi mane kartu?“ Tai ją labai prajuokino.

Darželį lankiau vienerius metus, bet dažnai praleidau, nes man skaudėdavo galvą. Taip pat labai rimtai susirgau vėjaraupiais. Gydytojas sakė, kad toks rimtas atvejis, kaip mano, atsitinka tik kartą per septynerius metus. Sirgau penkias savaites. Tai buvo, kai gimė mano mažasis brolis.

Šiomet mane pervedė į penktą klasę be egzamino. Esu gera mokinė. Bet mums užduoda daug namų darbų, ir aš juos atlieku iki vėlyvo vakaro. Šiuo metu mokslai man labai įdomūs. Dažnai važiuojame į ekskursijas — buvome Karolinkos dvare ir Verkiuose. Dabar antrą kartą ruošiamės spektaklį „Kantoriaus Peisės sūnus Motlas“. Dažnai su klase einame į kiną. Aš ir pati dažnai einu į filmus ar į teatrą.

Šiomet rimtai sirgau angina ir dėl to praleidau pasirodymą. Dabar turiu skirti dėmesio dantų gydymui. Tai nesmagu. Galbūt vasarą vėl važiuosiu į CEK vasaros stovyklą.

Mokykloje aš labai uoliai dirbu, nes turiu pereiti į šeštą klasę.

MANO APIBŪDINIMAS

Esu gana aukšta, turiu mėlynas akis ir rudus plaukus. Gražiai elgiuosi — priklausau nuo žmogaus. Jei jie man geri, aš gera jiems. Pavyzdžiui, broliui nesu itin maloni, nes jis su manimi elgiasi siaubingai. Jis plaka mano kelius žabais, gnaibo mane ir šiaip visą laiką muša. Su sese, priešingai, gerai sutariu, nes ji miela, kaip aš pati. Esu gera ir savo draugėms. Muštis nemėgstu ir beveik to nedarau.

Kai buvau maža, kartais mėgdavau pameluoti ir pasityčioti. Labai, labai retai ką įskaudindavau negeru žodeliu. Dabar to nebedarau. Esu vyresnė ir jau suprantu, kad taip daryti negera. Dar kartais ką išduodavau, bet ir to nebedarau. Namuose mama sako, kad aš užsispyrusi, bet aš nesutinku. Kai šalta, mama liepia man šiltai apsirengti, bet aš sakau, kad man šilta ir noriu vilktis vasaros suknelę. Tada ji mane vadina užsispyrusia. Aš labai mėgstu skaityti, bet labiau jidiš nei lenkų kalba. Labai pykstu, kai matau kankinamą ką gyvą. Mano broliukas seniau tampydavo mūsų katę už uodegos. Negalėdavau pakęsti to vaizdo ir pabėgdavau į savo kambarį.

Man patinka sportas: čiuožinėjimas, plaukimas, gimnastika. Mėgstu aktyvius žaidimus.

Namie esu labai mylima, bet nelepinama, tik kai sergu — tada gaunu ypatingas privilegijas.